

**Punaiset
pihlajanmarjat**
TUIJA SIRONEN

Punaiset pihlajanmarjat

TUIJA SIRONEN

Punaiset pihlajanmarjat

© 2025 Tuija Sironen

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B,
00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273,
22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-9646-7

Omistan tämän kirjan vanhemmilleni
ja isovanhemmilleni

Olga, Erkki ja Lauri Huvi

KIRJAN KESKEISET HENKILÖT

Rajalassa

vanhaisäntä Oskari Rajala

vanhaemäntä Wilhelmiina Rajala, o.s. Eerola

emäntä Olga Huvi, ent. Hällfors, o.s. Rajala

isäntä, kirvesmies Lauri Huvi

lapset: Eeva, Heikki, Helvi ja Erkki, Helvin poika Urpo

Laurin poikapuoli Matti

kesäasukkaat Johanssonit ja Lehmukset, evakot Simpaset

Huvilla

mylläri Juho Huvi

kirvesmies Johannes Huvi

vaimo Matilda, lapset: mm. Tauno ja Esteri

Jylhässä

vanhaisäntä, lapset: Kerttu, Eerikki ja Asseri

Hällforsilla

Olga Huvin ensimmäisen miehen Viljo-veli

Holmassa

Koskimaat

insinööri Häyrisen perhe

Niemelässä

vanhaisäntä Vihtori Niemelä

isäntä Kalle (Kalle-Kustaa) Nieminen, vaimo Oili, lapsia

mm. Eino (Mustapippuri)

Pispalassa

rakennusmestari Iivari Huvi

kauppias Elsa Huvi, o.s. Heikkilä, tytär Liisa

*Sama kaiku on askelten –
kyllä vaistomme tuntee sen
kuinka kumpujen kätköistä, mullasta maan
isät katsovat poikiaan.*

F. E. Sillanpää: Marssilaulu

Olin uppoutunut omiin ajatuksiini. Erkki oli reilun kahden kuukauden ikäinen ja lussutti tissiä niin ahnaasti, että ajattelin hänen imevän minut kuiviin. Luojan siunausta kuitenkin. Poika oli pysynyt terveenä ja kasvoi hyvää vauhtia.

Sivusilmällä vilkaisin äitiäni. Hän tutki taas hartauskirjojaan ja huulien liikkeistä näin hänen lukevan, vaikka pihaustakaan ei kuulunut. Hän oli korjannut silmälasiansa sangat monella langanpätkällä ja näytti hieman eksyneeltä. Ikäkin alkoi jo painaa.

Tunteeni äitiäni kohtaan heilahtelivat. Välillä ihailin ja kunnoitin hänen elämäntyötään, välillä tuskailin hänen itsepäisyyttään ja kaikkietävyyyttään. Kaikesta huolimatta hän oli ollut minulle tuki ja turva viimeisten vuosien myrskyissä. Ja myrskyjä oli piisannut niin paljon, että yritin väkisinkin karkottaa muistot jonnekin aivosopukkaan, jonne ne saisivat muumioitua ja unohtua. Oli pakko katsoa eteenpäin ja uskoa, että elämä kantaa.

Rajalan pirtissä oli hiirenhiljaista. Pojan maidon lurpsutus oli ainoa ääni seinäkellon ohella. Lauri oli työmaallaan. Lapset kirmasivat pitkin pihaa. Onneksi. Tuvassa oli niin ahdasta, että äitimuori olisi hermostunut lasten mekastukseen varsinkin, kun hän taas tavasi ikuista hartauskirjaansa. Kirja oli epämääräinen yhteen sidottu kooste lukuisista pienistä vihkosista. Kuka lie aikoinaan sitonut, kun yksi kirjanen oli nurinperin.

Yhtäkkiä Helvi tempaisi oven auki. Näin hänen ilmeestään, että asia, mitä hän mukanaan kantoi, ei ollut kevyemmästä päästä.

”Äite, mitä tarkoittaa punikin pentu?”

Säpsähdin niin, että Erkki veti maitoa liian ison hörppäyksen ja alkoi yskiä. Nostin pojan olkapäätäni vasten ja mietin kuumeisesti, mitä sanoisin Helville. Tyttö oli jo viisivuotias, eikä häntä ollut enää helppo huijata.

”Miksi sää tollasta kysyt?”

Helvi selvästi mietti, eikä halunnut vastata, vaan katsoa napitti minua tiiviisti. Toistin kysymykseni saadakseni hieman miettimisaikaa.

”Mää kuulin, kun Vilhon isä huusi ja kiros Heikille, että se on punikin pentu.”

Pitihän se arvata. Koskimaan Jussilta ei juurikaan ystävällistä sanaa kuultu. Että voikin ihmisillä olla viheliäinen naapuri. Me yritetään elää kuin kunnan kansalaiset, mutta naapuri sen kun mesoo ja muistuttaa vanhoista, kipeistä asioista.

Ovi kävi. Taisin selvitä pälkähästä. Lauri viskasi reppunsa oven pieleen ja loikkasi muutamalla askeleella luokseni. Muori vilkaisi ja huokasi jatkaen lukemistaan.

”Mitäs isän kultapoika?”

Laurin äänessä oli hellyyttä, kun hän hetken aikaa leperteli Erkille. Pojan saaminen oli ollut hänelle elämäkin suurempi asia. Ymmärsin sen hyvin.

Lauri käänsi katseensa Helviin ja pörrötti plikan tukkaa.

”Mitäs Helvi?”

Helvi ei vastannut vaan odotti totisena minun sanovan jotain. Tyttö kuitenkin ymmärsi, että nyt hän ei taida saada äidiltään mitään selitystä. Pitää kysyä Heikiltä. Kyllä Heikki tietää, jos vain kertoo. Ja kyllä hän kertoo.

”Taisin keskeyttää jotain?”

”Et mitään kiireellistä”, vastasin ja aloin vaihtaa Erkille vaippaa. ”Kohta syödään. Helvi, lähdes huuteleen Heikki ja

Eeva sisälle. Eeva on vasikkaa juottamassa. Ja hihkase samalla taatallekin, se on riihellä.”

Nostin perunakattilan ja silakkapytyn pöytään. Ruisleipää oli liinan alla ja kullankeltaista voita voikupissa. Niillä mennään tänään. Kun teurastuspäivä koittaa, saadaan pöytään myös lihasoosia.

Mahduimme juuri ja juuri pirtin pöydän ääreen. Lauri oli ottanut isännän paikan pöydän päästä, kun isäni, taata, oli niin tahtonut. Äitini, joka oli tunnettu omapäisyydestään, ei väistäisi ketään, mieluiten istuisi itse isännän paikalla. Laurilla oli ollut hieman totuttelemista, mutta hän väistyi viisaasti anopinsa tieltä. Isäni kanssa hän tuli erinomaisesti juttuun.

Lempeämpää isäukkoa kuin mitä minulle oli suotu, saisi hakea. Monesti olin miettinyt, millä konstilla äiti aikoinaan nappasi isän. Niin siinä on täytynyt käydä. Lapsia saivat vain minut. Yrittivätkö liian vähän? Olin ollut lapsena kovin yksinäinen ja jo tuolloin päätin, että minulla pitää olla iso perhe. Nyt sitä sitten oli pöydän ympärys täynnä.

Äidin ylpeyttä kokien ojentelin perunoita lapsille. Osasivat jo kuoria omat pottunsa Helviä lukuun ottamatta. Eeva oli jo yhdeksän. Heikki seitsemän ja aloittaisi kiertokoulun. Heikin mielestä perunat maistuivat kuorineen ihan hyvältä. Hyvällä ruokahalulla hän pisteli potaatin jos toisenkin poskeensa. Laurin poikapuoli Matti oli saanut viraapelitöitä Komista, ei vielä täyttä viikkoa, mutta muutamia päiviä kuitenkin. Jokainen ropo oli tarpeen, sen verran tiukoilla elettiin. Ensi vuonna Matti pääsisi ripille ja lähtisi maailmalle. Kiltti poika. Näki välillä painajaisia, jotka liittyivät Venäjällä oloon.

Miehet vaihtoivat ajatuksia riihen lattian korjaamisesta. Alahirret olivat pahasti lahonneet. Helvi vilkuili minua. Tiesin hänen pohtivan, milloin saisi vastauksen kysymykseensä. Mutta mitä vastaisin, sitä minun piti vielä tarkasti miettiä.

Illalla ennen nukkumaanmenoa Lauri ja taata veistivät uusia reenjalaksia. Roskaahan siitä tuli, mutta välttämätön

toimenpide. Muori höpisi osin itsekseen, osin meille: ”Kuu kummottaa taivahalla, kuollut ajaa keveästi, elävä ellös pelkää.”

Vanhukset ja lapset asettuivat yöpuulle. Annoin Erkille vielä tissiä, jotta nukkuisi mahdollisimman pitkään. Muori oli tuossa tuokiossa untenmailla ja kuorsasi kevyesti. Joillakin sitä on hyvät unenlahjat.

”Lähdes piipahtaan mun kanssa vielä navetalla”, kuiskasin Laurille.

Vetäisimme vähän takintapaista hartioillemme. Ulkona alkoi olla jo syksyn viipyilevää viileyttä. Aina, kun meillä oli kahdenkeskistä puhuttavaa, emme juurikaan pirtissä jutelleet niistä. Liian monet korvat saattoivat olla virkkuina.

”Koskimaa oli taas huudellu Heikille, oli haukkunu punikin pennuksi. Heikki ei niistä huutelemisista taida olla enää moksiskaan, mutta Helvi oli kuullu. Ja nyt plikka vaatii multa vastausta, mitä punikit tarkoittavat. En hoksannut heti, mitä sanoa. Tulit sopivasti pirtiin.”

”Vai niin. Jussi on itse perkeleestä. Pitää itteään parempana kuin muut, vaikka ihan tavallisesta torpasta sekin on lähtöisin. Ja mitä se siitä kostuu, että naapurin penskoja sättii? Toisaalta omiansakin kurittaa niin, että ihan sääliksi käy, etenkin Vilhoa.”

”Mitä mää vastaan? Helvi on perusteellinen plikka, on totunu pitämään puoliaan. Heti kun oppi puhumaan, komensi jo toisia: Nottakaa pyttyyn!”

”Kai se on patee yrittää jotain vastata. Heikki vastaa kumminkin, ja poika saattaa laukoo vaikka millaisia totuuksia.”

”Voi herranen aika sentään. Eihän se ole lasten vika, että niitten isä telotettiin.”

”Tuus ny kainaloon. Kyllä sää jotain keksit.”

Lauri halasi. Tuntui hyvältä. Kai minä jotain keksin.

”Vieläkös me yritettäisiin Erkille velipoikaa, sitä Lauri Pietaria?”

Lauri oli ehdottanut pojan nimeksi Lauri Pietaria. Lauri olisi nimenä ollut ihan käypäinen, mutta Pietari? Siinä

kaupungissa Lauri oli kärsinyt ja menettänyt perheensä. Miksi antaa pojalle sellainen nimi? Vai pyhää Pietariako Lauri oli ajatellut? En suostunut. Pojasta tehtiin Erkki Olavi. Olavi on hieno nimi.

”No älähän hätäile.”

”En mää mitään hätäile. Voidaan kumminkin harjotella.”

”Sää ja sun metkut”, naurahdin.

Helvi ei enää kysynyt mitään punikeista. Olin huojentunut, toisaalta minulla oli huono omatunto. Asia oli liian kipeä, ja sanat olivat hukassa. Heikki oli varmasti jo selvittänyt asianlaidan. Helvi oli ollut niin pieni isänsä kuoltua, ettei tytöllä ollut mitään muistikuvaa. Lauri oli nyt hänen isänsä. Olin ollut hieman huolissani, muuttuuko Laurin asenne lapsiani kohtaan, kun saa oman pojan. Huoleni oli ollut kuitenkin turha. Yllättävän hyvin Lauri sujahti isän rooliin, ja lapsetkin tottuivat ja tottelivat häntä.

Heikille oli tärkeää saada miehen malli. Taata oli jo vanha ja verkkainen. Pojalla oli palava halu opetella rakentamaan ja nikkaroimaan. Hän olisi mieluusti lähtenyt Laurin ja Matin mukana rakennustyömaille, mutten antanut, eikä Laurikaan olisi ottanut poikaa tiellensä.

Heikki oli hieman mustasukkainen Matille, kun Matti sai lähteä Laurin mukana oikeisiin töihin. Poika oli ollut meille tullessaan kovin hiljainen. Vasta pikkuhiljaa hän alkoi jutella, kun huomasi, että Rajalassa hänen oli turvallista olla ja kasvaa. Matti puhutteli minua Olga-tädiksi. Se sopi minulle hyvin. Yritin olla hänelle hyvin äitipuoli.

Synnyinkotini Rajala oli edesmenneen vaarini vuonna 1860 rakentama torppa Hämeenkyrön Lavajärvellä.

Vuosikymmenet vaarini ja sittemmin isäni tekivät kontrah-tia Sorvaniemen talolle, kunnes kymmenkunta vuotta sitten, vuonna 1912, isä sai lunastettua torpan itselleen. Muistan tuon hetken elävästi, vaikka olinkin keskenkasvuinen plikka. Mikään yksinkertainen juttu se ei ollut.

Sorvaniemen vanhaisäntä oli aiemmin ehdottanut isälleni, että hän voisi myydä Rajalan torpan ja siinä mukana hyvän metsän. Hinta oli 2500 markkaa. Mutta äitini oli tuolloin alkanut parkua, ettei sellaisesta velasta ikinä selvitä. Ja asia oli pakko jättää silleen.

Vanha Sorvaniemi kuoli. Nuori-isäntä otti ohjat käsiinsä, ja Rajalassa huoli kasvoi. Koska hyvänsä isäntä olisi voinut ilmoittaa ottavansa torpan omaan käyttöönsä, eikä torpparilla olisi ollut siihen nokankoputtamista.

Kun torpanpito alkoi olla epävarmaa, kaupanteko otettiin uudelleen esille. Mutta kuinka ollakaan, hinta olikin jo 3100 markkaa, maata oli vähemmän ja metsästä isäntä kaataisi kutakuinkin kaikki puut, 210 runkoa. Äitini nikotteli toisenkin kerran, mutta raapaisi puumerkkinsä kauppakirjaan. Vanhempani saivat tilattoman väestön lainakassasta 2000 markan lainan.

Isä oli vuosien saatossa oppinut, että sitkeys palkitaan. Äiti antoi myöhemmin kautta rantain ymmärtää, että ostopäätös

olikin ehkä järkevä juttu. Oli hyvä, etteivät odottaneet torpparilain tuomia muutoksia, pääsivät itsenäisiksi jo aikaisemmin.

Isä oli vähitellen alkanut väsyä työn paljouteen ja vastuuseen. Kuulin, kuinka isä ja äiti usein pohtivat talon siirtämistä seuraavalle sukupolvelle. Odotin rauhassa, että aika olisi kypsä. Väinön teloitus kuitenkin romutti kaikki silloiset suunnitelmat. Mutta nyt oli koittanut uusi aika.

Isälläni oli juhlallinen, varsin vakava ilme.

”No niin naisväki! Tässä on nyt präntättyä kaikki tarpeellinen. Pistäkää paperi visusti talteen.”

Kaupan todistajat olivat lähteneet juotuaan kunnon kahvit. Isäni oli tehnyt yhden elämänsä isoimmista päätöksistä, myynyt Rajalan omistuksen minulle ja Laurille. Tiesin, että hän oli joutunut vääntämään kättä äitini kanssa. Ilman Erkin syntymää talonluovutus tuskin olisi tullut kysymykseen, mutta pienen, Luojan luoman ihmistaimen lumovoima sulatti pikkuhiljaa äitimuorin vastarinnan.

”Lue ny vielä se mulle. Sen mukaan tässä on ny sitten eletävä”, muori tokaisi ja minä luin:

- 1) *Neljä (4) hl rukiita, annettava syksyllä puinnin jälkeen*
- 2) *Kaksi (2) nelikkoa perunoita istutetaan tilan peltoon ja tilan siemenellä*
- 3) *Kymmenen (10) Kgr suolakalaa, voidaan järjestää pienemmissä erissä saatavaksi*
- 4) *Kaksi (2) kgr voita, 1.den kgr. erissä kahdesti vuodessa*
- 5) *Neljä (4) litr. maitoa kullekin kuluvalle viikollen*
- 6) *Mikäli haluamme, on meillä oikeus sovittuun paikkaan, Holman raja-aidan viereen, raivata uutisviljelystä varten kaksi 5:den sylen levyistä peltosarjaa ja viljellä eduksemme. Sitä paitsi järjestettävään talon läheisyydestä joku pienempi pelto-liuska, sopiva tupakkamaaksi.*

- 7) *Asunto-oikeus on meillä yhteisessä talon asuinrakennuksessa, mutta olkoon tilan haltijoilla oikeus, jos niin tahtovat, järjestää meille erikoinen asunto. Tähän tarkoitukseen tulee huoneen olla lattiapinta-alaltaan vähintään 16 m², lämpö ja keittosijalla varustettu sekä muuten kunnollinen. Polttopuut sekä valot seuraavat asuntoa.*
- 8) *Talon muihin huoneisiin on meillä oikeutta siten, että aitassa voimme säilyttää ruokatarpeitamme, saunassa kylpeä, sekä tarvitsemamme leipä valmistettakoon talon pakarissa.*

”Ei me mitään tupakkamaata tarvita. Mää panen siihen vaikka kaalinpäitä kasvaan.”

Lauri vilkaisi appiukkoaan, joka näytti sulkeneen korvansa anopin määräyksiltä. Lauria huvitti, mutta hän piti naamansa peruslukemissa. Anopin kanssa ei ole kiva lähteä kinastelemaan. Siinä voi jäädä toiseksi. Mutta tupakkamaa siihen tulee, jos on tullakseen. Aika näyttää.

”Ny otetaan kaupan kunniaksi ryypyt”, Lauri totesi. ”Oskarille ensimmäisenä!”

”Kyllä Vilhelmiinakin voi napanterit ottaa”, taata tuumasi ja tuuppasi virne kasvoillaan pienen pikarin muorin nenän eteen.

”Olkoon menneeksi!”

Äiti kaatoi kerralla kurkkuunsa koko pikarillisen uhmakkaasti ja sai hirveän yskänpuuskan. Menin taputtamaan äitini selkää.

”Mitä sää ny siinä hakkaat. Paas perunoita kiehuun. Nälkä tässä jo tuli, hiukoo jo siihen malliin.”

Taata täytti piippuaan hartaasti ja aikaillen. Heikki katseli lumoutuneena. Pikkunen hippunen kerrallaan tupakkaa piipun pesään. Seuraavana Heikki ojensi pienen raudan, jolla taata paineli tupakan tiiviisti pesään. Uusi hippunen ja taas painelu, useaan otteeseen. Sitten tulitikun raapaisu ja kevyt imaisu, pari-kolme kertaa. Aina imaistessa piipun pesässä näkyi tulen

Vuoden 1918 sisällissodan kokemukset
kalvavat yhä suomalaisten mieliä.
Hämeenkyrön Lavajärvellä leskeksi jäänyt
Olga suree sodan jälkiselvittelyissä teloitettua
miestään. Uudeksi puolisoikseen ja kolmen
lapsensa isäpuoleksi hän on kuitenkin saanut
turvallisen Laurin – kovia kokenut mies
häinkin. Yhteinen poikakin syntyy koko
perheen iloksi. Lama-aika koettelee ja uudet
sodat nostattavat uusia pelkoja ja huolia,
mutta pelon rinnalla Olgan sydämen
sopukoissa asuu sitkeä toivo.

Punaiset pihlajanmarjat jatkaa itsenäisenä
osana Tuija Sironen oman suvun vaiheista
kertovaa romaanisarjaa. Sarjan kaksi muuta
teosta ovat *Hiljaa sulaa surujää* (2020) ja
Toivon vuoksi (2021).

